

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO U HRVATSKOJ

Dana 4. studenog 2005. na godišnjem savjetovanju državnih odvjetnika na Brijunima prisutni općinski državni odvjetnici, županijski državni odvjetnici, te Glavni državni odvjetnik i njegovi zamjenici aklamacijom su prihvatili **24. svibnja kao Dan državnog odvjetništva u Republici Hrvatskoj.**

Na taj dan državna odvjetništva će razmotriti svoj rad, položaj i ulogu državnog odvjetništva u društvu, njegove ciljeve i njihovo ostvarenje. To je dan kada se državni odvjetnici i njihovi zamjenici i svi zaposlenici mogu naći i neformalno družiti i tako razvijati dobre odnose između državnih odvjetništva na pojedinom području.

Dan 24. svibnja nije odabran slučajno.

Državno odvjetništvo u Republici Hrvatskoj ima dugu povijest.

U austrijskim zemljama (pa i u Hrvatskoj) se sredinom XIX stoljeća u kazneni postupak uvodi institut državnog odvjetnika kao samostalnog tijela kojem je povjerena inicijativa kaznenog postupka.¹ Prije toga poslove zastupanja javne optužbe obavljali su direktorati za krunske pravne poslove i magistratski fiškali.

Počeci modernog postupovnog kaznenog prava u Republici Hrvatskoj vezani su uz reforme kaznenog postupka u habsburškoj monarhiji. Dana 17. siječnja 1850. godine donesen je provizorni kazneno procesualni red koji je za ono vrijeme bio napredan postupovni zakon kojim je uvedena porota, institut državnog odvjetništva itd. Nakon donošenja ovog kazneno-procesualnog reda previšnjim rješenjem od 1. ožujka 1850. odobrene su ustavne osnove za provizorni sudski ustav kojim je određen djelokrug sudova. U dopisu Ministarstva pravosuđa od 16. srpnja 1850. godine broj 6. z.z. i vl. l.(303 d.z.l.) postavljeni su na osnovu previšnjeg rješenja od 24. svibnja 1850. za krunovine Hrvatsku i Slavoniju kao kazneni sudovi kotarski sudovi 57 njih od kojih je 6 podignuto na kotarske zborne sudove, zemaljski sudovi ukupno 7 i Viši zemaljski sud ili Banski stol u Zagrebu. I dalje je Vrhovni i kasacioni sud u Beču određen kao najviša institucija. **Ujedno je za vršenje poslova državnog odvjetništva postavljen kod Banskog stola u Zagrebu generalni prokurator, a kod zemaljskih sudova državni odvjetnici i kod kotarskih i zbornih sudova zamjenici državnih odvjetnika** (potcrtao ND).²

Sve funkcije državnih odvjetništva nominirane su ministarskom naredbom od 30. lipnja 1850. godine broj 359.d.z.l. kojom su ujedno kazneno-pravne funkcije direktorata za krunske pravne poslove i magistratskih fiškala prenesene na državnog odvjetnika. Ovaj provizorni kazneno procesualni red bio je za ono vrijeme izuzetno napredan po uzoru na francusko kazneno procesno pravo, ali ubrzo je došlo do promjene jer je počevši od 30. listopada 1854. stavljen na snagu Kazneno procesualni red iz 1853. ostaje na snazi u

¹ Državno odvjetništvo u Hrvatskoj, Franjo Hirjan

² (Nikola Ogorelica, Kazneno procesualno pravo, Zagreb, 1899.).

Hrvatskoj i Slavoniji uz promjene sve do 1875. kada je donesen novi kazneno procesualni red. Kazneno procesualni red iz 1875, godine polazište je i za današnji Zakon o kaznenom postupku. Naime, Kazneno procesualni red iz 1875. prihvaćen je kao osnova za Zakon o krivičnom postupku u Kraljevini Jugoslaviji, koji stupio na snagu 1929. godine, a taj Zakon je bio osnova za donošenje Zakona o krivičnom postupku u bivšoj Jugoslaviji i samim time i osnova za donošenje Zakona o kaznenom postupku u 1997. godini.

Iz odredbi kazneno-procesualnog reda iz 1875. godine proizlazi da je državno odvjetništvo jedinstvena, nedjeljiva pravosudna nezavisna vlast koja kao predstavnica države na osnovu kazneno pravnog zahtjeva počinje i inicira pokretanje kaznenog postupka. S gledišta kaznenog procesualnog prava državno odvjetništvo se smatra strankom, ipak ono tada ima manje ovlasti nego u samoj Austriji i nekim drugim državama. Možemo reci da je stalno redovno tijelo države za kazneni progon je po tom kaznenom postupniku državni odvjetnik. (Paragraf 1, alineja 3 i 26 i dr.)

Na čelu državnog odvjetništva stoji Ban kao najviši predstavnik cjelokupne pravosudne uprave, jer se polazi od toga da je državno odvjetništvo monokratska vlast. Nositelj funkcije državnog odvjetništva je uvijek samo pojedini član državnog odvjetništva. Banu je neposredno podčinjen državni nadodvjetnik, a njemu njegovi zamjenici i osobno osoblje i državni odvjetnici. I onda kao i danas organizacija državnog odvjetništva osniva se na načelu jedinstvenosti i nedjeljivosti. Svi članovi državnog odvjetništva kako to kaže dr. Nikola Ogorelica: „jesu s jedne strane članovi jednog organizma, karike istog lanca, dio istog tijela svi sačinjavaju jednu nedjeljivu cjelinu“.

Iz te jedinstvene organizacije izvire pravo devolucije i sistem supstitucije tj. pravo državnog nadodvjetnika i državnog odvjetnika kao principala da mogu određenu kaznenu stvar u svakom momentu ili stadiju postupka oduzeti iz ruku svojeg počinjenog te preuzeti zastupanje (devolucija) ili provjeriti drugom kojem članu, drugom odvjetništvu da postupa u toj stvari (supstitucija). Sa stajališta stranke u postupku glavna funkcija državnog odvjetnika sastoji se od inicijative progona onih osoba koje su osumnjičene da su počinile kaznena djela ili prijestupe koji se progone ex offo. Državni odvjetnik je dominus litis kod tih kaznenih stvari, kao takav može raditi sam osobno ili sa svojim zamjenicima.

Ovo su samo neki naglasci o državnom odvjetništvu koji proizlaze iz Zakona o kazneno procesualnom redu iz 1875. godine čiju je suštinu i za danas aktualno opisao u svojoj knjizi dr. Nikola Ogorelica³, koji je i sam bio državni tužitelj.

Cijeneći da krojeni modernog kaznenog procesnog prava u Republici Hrvatskoj, korijeni današnje državnoodvjetničke organizacije, ovlasti i način postupanja državnih odvjetnika izvire iz tog davnog vremena kada je državno odvjetništvo u Hrvatskoj tek osnovano na godišnjem savjetovanju državnih odvjetnika odlučeno je da se kao dan državnog odvjetništva odredi 24. svibanj 1850. jer je tada „na osnovu previšnjeg rješenja od 24. svibnja 1950. za krunovine Hrvatsku i Slavoniju“ postavljen prvi državni nadodvjetnik i državni odvjetnici u Hrvatskoj.

³ Isto kao pod 2.

U kaznenom postupku do danas su ostale iste temeljne ovlasti državnog odvjetništva nije se ništa bitno izmijenilo. Temeljna ovlast je progon počinitelja kaznenog djela. Ipak, mora se napomenuti da državno odvjetništvo u to vrijeme Hrvatskoj nije imalo ovlasti i u građanskim stvarima kao u nekim drugim zemljama (Njemačka i dr), ali ono ih ima danas.

Cijeneći da je od početka državnog odvjetništva njegovo temeljno načelo bilo zaštita zakonitosti i interesa države savjetovanje državnih odvjetnika je zaključilo da je 24. svibnja dan koji je najprikladniji da se odredi kao dan državnog odvjetništva, dan kada ćemo razmatrati što smo učinili, gdje se nalazi državno odvjetništvo i što namjeravamo učiniti.

ZAMJENIK GLAVNOG DRŽAVNOG ODVJETNIKA
REPUBLIKE HRVATSKE
Dragan Novosel